

Вплив етнокультурних стереотипів на формування соціолінгвістичної компетенції у студентів-філологів

Сьогодні необхідність формування особистості, здатної до міжкультурного спілкування, лежить в основі соціального замовлення в галузі освіти, зокрема вищої освіти. В процесі оволодіння іноземними мовами для багатьох спеціальностей вивчення норм, стилів та правил комунікації є обов'язковим відповідно до навчальних програм. Міжкультурна комунікація передбачає, що філолог володіє не тільки мовою, але знає культуру, образ мислення носіїв мови та весь світ мови, що вивчається, тобто традиції як сталі елементи культури, звичаї та обряди; традиційно-побутову культуру, норми повсякденного спілкування разом з мімічним кодом, менталітет, що відображає особливості сприйняття світу, художню культуру, що відображає культурні традиції етносу та його національний характер.

Відкритість і доступність досягнень світової культури, процеси глобалізації, широке використання мережі Інтернет, участь у міжнародних конференціях, засоби масової інформації, туристичні поїздки, особисті знайомства, тощо відкривають великі можливості для людей дізнаватися багато нового про життя та поведінку народів інших країн [1]. Відповідно інтерес до вивчення іноземної мови, культури країни та спілкування з носіями мови постійно зростає. Але спілкування не зводиться тільки до обміну інформацією. Воно є взаємопроникненням уявлень об'єктів спілкування про себе та про оточуючий світ. Значну роль в цьому відіграють стереотипи, які регулюють цей процес. Проте глибокі знання не виключають непорозуміння в іншомовному спілкуванні. Причина полягає в тому, що люди розглядають інші культури крізь призму своєї власної, а їхні оцінки та висновки обмежуються її рамками. Не досконале знання мови, символіки жестів, міміки та інших елементів поведінки часто призводять до хибного або викривленого тлумачення змісту дій, що породжує ряд негативних почуттів: настороженість, насмішка, ворожість, зневага, презирство. Зустрічаючись з представниками інших культур, люди найчастіше сприймають їхню поведінку з позиції вже існуючих стереотипів.

Результатом таких міжкультурних контактів стає визначення характерних рис того чи іншого народу чи культури. Так поступово складаються етнокультурні стереотипи, які є узагальненим уявленням про типові ознаки певного народу та його культури.

Стереотипи містять у собі суспільний досвід людей, відображають загальне і повторюване в їхній повсякденній практиці. Можна сказати, що стереотипи є певним переконаннями і «звичними знаннями» людей відносно якостей і рис характеру інших індивідів, а також деяких подій, явищ, речей [2].

Стереотипи розрізняють в залежності від характеру об'єкта та його місця в соціальній структурі: вікові, професійні, етнічні та ін. Основою стереотипу може стати манера поведінки або риса зовнішності чи характеру. До етнічних стереотипів можна віднести сталі стереотипи одних національних груп про інші. Наприклад, стереотипні уявлення про жадібність німців, щирість українців, гостинність грузинів, пияцтво росіян, стриманість та ввічливість англійців, неквапливість естонців та фінів. І такі стереотипи часто стають вирішальними у спілкуванні представників відповідних груп.

Одна й та сама поведінка може отримати різну оцінку в залежності від емоційної забарвленості стереотипів (симпатії чи антипатії). Так, наприклад, якщо чоловік зняв піджак та закочує рукава сорочки в Англії та Голландії, це означає, що він готовий стати до роботи, проте в Німеччині така поведінка означає перепочинок. Всі знають, що керівники в Америці часто кладуть ноги на стіл, розмовляючи по телефону, щоб продемонструвати невимушеність та свою важливість в офісі, японці таку поведінку вважають найвищим проявом поганих манер.

Виділяють ряд причин негативного впливу стереотипів на міжкультурну комунікацію [3].

- За стереотипами не вдається виявити індивідуальні особливості людей. Стереотипізація передбачає, що всі члени групи володіють однаковими рисами. Такий підхід застосовується до всієї групи і до окремого індивідуума протягом певного відрізка часу, незважаючи на індивідуальні варіації.

- Стереотипи базуються на напівправді та викривленнях. Зберігаючи в собі реальні характеристики групи, що стереотипізується, стереотипи при цьому спотворюють дійсність і формують неточні уявлення про людей, з якими відбуваються міжкультурні контакти.

- Люди зберігають свої стереотипи, незважаючи навіть на дійсність, яка їм суперечить, тому в ситуації міжкультурних контактів важливо уміти ефективно обходитись із стереотипами, тобто усвідомлювати їх і вміти від них відмовлятися, коли вони не відповідають реальній дійсності.

Таким чином, стереотипи, незважаючи на свою правдивість чи хибність, є невід'ємною частиною будь-якої культури, впливають на психологію, свідомість та поведінку людей і, відповідно, на міжнаціональне спілкування.

Представники різних культур по різному розуміють світ, що унеможливує комунікацію з єдиної позиції. Кожна людина сама визначає, як оцінювати події та факти, керуючись власними цінностями, що значною мірою впливає на наше спілкування з народами інших країн.

Стереотип також може приносити користь у таких випадках:

- коли його свідомо дотримуються. Індивід повинен розуміти, що стереотип відображає групові норми й цінності, групові риси та ознаки, а не специфічні якості, характерні для окремого індивіда з певної групи;
- якщо стереотип є описовим, а не оціночним. Це передбачає відображення в стереотипах реальних та об'єктивних якостей людей певної групи, а не їх оцінку як хороших чи поганих;
- якщо стереотип є точним. Це значить, що стереотип повинен адекватно виражати ознаки і риси групи, до якої належить людина;
- якщо стереотип є лише здогадкою про групу, а не прямою інформацією про неї. Це значить, що перше враження про групу не завжди є достовірним знанням про всіх індивідів цієї групи;
- якщо стереотип модифікований, тобто заснований на подальших спостереженнях і досвіді з реальними людьми чи впливає з досвіду реальної ситуації [2].

Отже, вплив стереотипів на людське життя в цілому, та етнокультурних стереотипів на формування соціолінгвістичної компетенції у студентів-філологів зокрема є беззаперечним. Розглядаючи стереотипи як елементи картини світу в свідомості індивіда, що проходить всі стадії, властиві динамічним утворенням: зародження, розвиток, стає існування протягом певного часу, розпад та знищення, стає цілком зрозуміло, що вивчення студентами вищих мовних навчальних закладів курсів присвячених міжкультурній комунікації є актуальними та своєчасними.

Література

1. Голованчук Л. П. Шляхи подолання негативних етнокультурних стереотипів у процесі формування соціолінгвістичної компетенції в учнів середніх навчальних закладів // Іноземні мови. – 2007. – №1. – С. 8-13.
2. Основы межкультурной коммуникации: Учебник для вузов / Под ред. А.П. Садохина. – М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – С. 24-25.